

VERBA VOLANT,
SCRIPTA MANENT

PROCES KARNY,
PRAWO KARNE SKARBOWE
I PRAWO WYKROCZEŃ
PO ZMIANACH
Z LAT 2015–2016

Księga pamiątkowa
poświęcona
Profesor Monice Zbrojewskiej

VERBA VOLANT,
SCRIPTA MANENT

PROCES KARNY,
PRAWO KARNE SKARBOWE
I PRAWO WYKROCZEŃ
PO ZMIANACH
Z LAT 2015–2016

Księga pamiątkowa
poświęcona
Profesor Monice Zbrojewskiej

redakcja naukowa
Tomasz Grzegorzczak
Radosław Olszewski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Łódzki

Recenzenci

Dr hab. Dariusz Świecki, prof. UŁ

Dr hab. Hanna Paluszkiwicz, prof. UZ

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne i łamanie

JustLuk

Projekt okładki i układ typograficzny

Marta Baranowska

Fotografia

Wojciech Surdziel / Agencja Gazeta

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2017

ISBN: 978-83-8092-595-3

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

ŻYCIORYS PROFESOR MONIKI ZBROJEWSKIEJ

Profesor Monika Zbrojewska była znanym i cenionym prawnikiem, wspaniałym nauczycielem akademickim, wychowawcą młodych pokoleń prawników oraz ciepłym człowiekiem.

Pani Monika Zbrojewska urodziła się w 1972 r. w Łodzi. Studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego ukończyła w 1996 r. W tym samym roku została przyjęta na studia doktoranckie w Katedrze Postępowania Karnego i Kryminalistyki tegoż Wydziału. Studia te zaowocowały uzyskaniem przez Nią w 2001 r. stopnia naukowego doktora nauk prawnych, nadanym Jej na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w polskim procesie karnym*, omawiającej tę instytucję w procesie karnym *sensu largo*, a więc także w sprawach karnych skarbowych. W tymże roku została zatrudniona jako asystent w Katedrze Postępowania Karnego i Kryminalistyki UŁ, aby po roku uzyskać etat adiunkta.

Jednocześnie w 2002 r. podjęła Ona aplikację prokuratorską w okręgu Prokuratury Apelacyjnej w Łodzi, kończąc ją w 2005 r. egzaminem prokuratorskim z oceną bardzo dobrą. W roku 2006 rozpoczęła zaś wykonywanie zawodu adwokata, pozostając nadal pracownikiem naukowo-dydaktycznym w Uniwersytecie Łódzkim.

W marcu 2014 r. Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego nadała Jej, po obronie dysertacji pt.: *Rola i stanowisko prawne Sądu Najwyższego w procesie karnym* (Warszawa 2013), z uwzględnieniem dotychczasowego dorobku naukowego Habilitantki, stopień naukowy doktora habilitowanego. W 2015 r. Pani Monika Zbrojewska została powołana na stanowisko profesora Uniwersytetu Łódzkiego.

W Katedrze Postępowania Karnego i Kryminalistyki UŁ Pani Profesor prowadziła różne formy zajęć ze studentami, od ćwiczeń, poprzez seminaria, seminaria magisterskie i doktorancie, po wykłady. Zajęcia te obejmowały postępowanie karne, prawo karne skarbowe oraz prawo wykroczeń. Za swą działalność naukową i dydaktyczną była też honorowana nagrodami Rektora UŁ. W roku 2003 otrzymała nagrodę indywidualną za monografię pt. *Dobrowolne poddanie się karze w kodeksie postępowania*

karnego (Białystok 2002). W roku 2007 uhonorowano Ją taką nagrodą za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze, a w 2009 r., nagrodą zespołową za współudział w opracowaniu dydaktycznym pt. *Prawo karne procesowe. Kazusy* (Warszawa 2008). Pani Profesor prowadziła też zajęcia na innych uczelniach wyższych, w tym od 2009 r. była wykładowcą w Europejskiej Szkole Prawa i Administracji w Warszawie.

Na Uniwersytecie Łódzkim była w latach 2005–2008 rzecznikiem dyscyplinarnym dla doktorantów, a w latach 2008–2012 członkiem Komisji Dyscyplinarnej ds. studentów. Również jako adwokat udzielała się w pracy organizacyjnej tej korporacji prawniczej, będąc tam, od 2010 r., członkiem Komisji ds. działalności publicznej przy Naczelnej Radzie Adwokackiej, a od 2011 r. – członkiem Rady Naukowej i Sekretarzem Ośrodka Badawczego Adwokatury.

Powszechnie znana jest też Jej działalność jako eksperta w kilku sejmowych komisjach śledczych w pierwszej dekadzie tego stulecia, w tym w sprawie tzw. afery Rywina, do zbadania okoliczności porwania i zabójstwa Krzysztofa Olewnika oraz prawidłowości prywatyzacji PZU i przekształceń kapitałowych w sektorze bankowym, a także jako eksperta Sejmowej Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Była też w związku z tym autorką licznych opinii opracowywanych dla Biura Analiz Sejmowych.

W listopadzie 2014 r. Pani Monika Zbrojewska została powołana na stanowisko Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, z którego odwołano Ją w październiku 2015 r. W okresie sprawowania tego urzędu odpowiadała, między innymi, za kontakty z Sejmem w kwestiach ówczesnych procesów odnośnie do legislacji karnych i z Komisją Kodyfikacyjną Prawa Karnego. Piastując funkcję wiceministra, nie zrezygnowała z pracy na Uniwersytecie Łódzkim. Nadal prowadziła tu zajęcia ze studentami i uczestniczyła w pracach Katedry oraz Rady Wydziału Prawa i Administracji UŁ. Tragiczna śmierć zabrała Ją 30 października 2015 r.

Dorobek piśmienniczy Profesor Moniki Zbrojewskiej obejmuje ponad 100 publikacji, a składają się nań opracowania naukowe w formie monografii, komentarzy, rozdziałów w opracowaniach wieloautorskich, artykułów i recenzji naukowych oraz glos i pokonferencyjnych sprawozdań naukowych, a także opracowania dydaktyczne w formie książkowej i opracowania popularyzatorskie dla praktyków. Pozostawiła Ona jednak po sobie także 7 niepublikowanych, a ważkich opinii prawnych, sporządzanych przez Nią w latach 2003–2007 dla Biura Analiz Sejmowych, dotyczących różnych aspektów proceduralnych funkcjonowania sejmowych komisji śledczych oraz Trybunału Stanu i projektów zmian niektórych ustaw.

Publikowany dorobek naukowy Profesor Moniki Zbrojewskiej obejmuje ponad 75 pozycji, poczynając od pierwszej publikacji z 1998 r.,

a więc opracowania wydanego, gdy była jeszcze doktorantką, a dotyczącego przedstawienia zarzutów w polskim procesie karnym, opublikowanej wówczas w „Przeglądzie Policyjnym”, aż po ostatnie z 2015 i 2016 r. Tymi zaś były: współautorstwo komentarza do przepisów o dowodach i ich przeprowadzaniu po 1 lipca 2015 r. (pt. *Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym – po nowelizacji z 1 lipca 2015 r. Komentarz praktyczny z orzecznictwem*, pod red. P. Kruszyńskiego, Warszawa 2015); obszerne opracowanie Jej autorstwa o Sądzie Najwyższym, w tomie 5 *Systemu Prawa Karnego Procesowego*, pt. *Sądy i inne organy postępowania karnego* (pod red. Z. Kwiatkowskiego, Warszawa 2015); publikacje w formie rozdziału w: *Księdze jubileuszowej Profesora Piotra Kruszyńskiego*, pt. *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego* (pod red. B.T. Bieńkowskiej, H.M. Gajewskiej-Kraczkowskiej i M. Rogackiej-Rzewnickiej), w której pisała o nowym ujęciu zasady *in dubio pro reo*, *Złotej Księdze jubileuszowej prof. zw. dr hab. dr honoris causa Brunona Hołysty* (pod red. B. Sygita), pisząc w niej o wizji procesu karnego po 1 lipca 2015 r. (obie z 2015 r.) oraz w monografii pt. *Odpowiedzialność karna za znieśławienie w świetle zasady proporcjonalności* (pod red. P. Szymańca), w której zajęła się zasadą proporcjonalności na gruncie ochrony praw podstawowych w państwach Europy; a także współautorstwa – wydanego już po Jej śmierci – komentarza do prawa o adwokaturze (*Prawo o adwokaturze. Komentarz*, pod red. P. Kruszyńskiego, Warszawa 2016) i mającego się ukazać w tym roku: opracowania *Prawnokarne i techniczne aspekty zjawiska cyberprzestępczości*, którego Pani Monika Zbrojewska była jednym z czterech współautorów, oraz pt. *Czy aktualny system nadzwyczajnych środków odwoławczych spełnia swe zadania?* (w:) *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań* (pod red. S. Steinborna, aktualnie w druku).

Zainteresowania naukowe Pani Profesor obejmowały różne kwestie z zakresu procesu karnego ale też i materialnego prawa karnego oraz ze sfery procesowego i materialnego prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń, a także procesowe aspekty odpowiedzialności przed sejmową komisją śledczą, komisją odpowiedzialności konstytucyjnej oraz przed Trybunałem Stanu, jak i problematykę odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów. Jej opracowania w tych materiałach przybierały postać monografii, komentarzy do kodeksów i innych ustaw, rozdziałów w opracowaniach zbiorowych, artykułów naukowych, publikowanych w takich ogólnopolskich czasopismach prawniczych, jak „Palestra”, „Przegląd Sądowy”, „Przegląd Sejmowy” czy „Prokuratura i Prawo”, a także sprawozdań i recenzji naukowych oraz glos do orzeczeń Sądu Najwyższego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Tych ostatnich opublikowała ponad 30, ukazywały się one również we wskazanych wyżej czasopismach,

a ponadto w „Orzecznictwie Sądów Polskich” oraz w Systemie Informacji Prawnej LEX.

W sferze procesu karnego początkowo Jej zainteresowania były skupione na kwestiach związanych z postępowaniem przygotowawczym, koncyliacyjnymi sposobami zakończenia procesu oraz jego przewlekłością, a także karnoprocesowych aspektach postępowania przez sejmową komisją śledczą oraz postępowaniem przed Trybunałem Stanu, co zaowocowało w okresie do 2008 r. kilkoma publikacjami na te tematy Jej autorstwa, w tym obcojęzycznymi (*Die Reform des Vorverfahrens in polnischen Strafprozess*, *Osteuropa Recht* 2004, nr 3, współautorstwo z P. Kruszyńskim) oraz wspomnianą już monografią z 2002 r. o dobrowolnym poddaniu się karze na gruncie kodeksu postępowania karnego.

Z czasem Pani Profesor zajęła się także inną problematyką. Publikowała wówczas bowiem (samodzielnie lub we współautorstwie) opracowania (artykuły, glosy) dotyczące m.in.: środków zapobiegawczych, w tym momentu ustania poręczenia majątkowego w razie zastosowania w jego trakcie tymczasowego aresztowania; odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne aresztowanie; obrony obligatoryjnej związanej ze stanem psychiki oskarżonego; kwestii zaskarżania postanowienia o odmowie uwzględnienia wniosku o zarządzenie obserwacji psychiatrycznej oskarżonego; formy i istoty opinii obrońcy o braku podstaw do wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia; podatności pokrzywdzonego na pokrzywdzenie w postępowaniu karnym; dziecka jako świadka w procesie karnym, czy reakcji organu procesowego na rażące naruszenie przez adwokata lub radcę prawnego swych obowiązków w toku postępowania. Zajmowała się jednak wówczas także problematyką roli Sądu Najwyższego w procesie karnym, które to zainteresowania zaowocowały w 2013 r., wspomnianą wcześniej, monografią o tym najwyższym organie sądowym, stanowiącą Jej rozprawę habilitacyjną. Następnie zaś, w ostatnich latach, zainteresowała się, z przyczyn oczywistych dla prawnika będącego pracownikiem naukowym, problematyką dotyczącą zmian wynikających z nowelizacji procedury karnej – uchwalonej w 2013 r., a zmodyfikowanej w 2015 r. – co zaowocowało wieloma publikacjami (samodzielnymi lub we współautorstwie) dotyczącymi nowego modelu postępowania karnego, jaki wynikał z tych zmian, poszerzenia przez nie koncyliacyjnych sposobów zakończenia procesu (tzw. skazania bez rozprawy), poszerzonej kontradiktoryjności procesu karnego, relacji na tym tle zasady kontradiktoryjności do zasady legalizmu czy zmian w sytuacji niektórych podmiotów oraz zmian w odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów po zmianach prawa o adwokaturze.

Publikacje te, gdy nie były glosami do orzeczeń sądowych, ukazywały się przede wszystkim w księgach jubileuszowych (tak już wspomnianych, jak i innych, np. J. Tyłmana z 2011 i 2014 r.) oraz w materiałach pokonfe-

rencyjnych i innych opracowaniach zbiorowych, a także w czasopismach prawniczych.

Zainteresowania karnoprosesowe spowodowały, że Profesor Monika Zbrojewska była także współautorką opracowań dydaktycznych w postaci dwóch wieloautorskich publikacji: *Prawo karne procesowe. Kazusy* (Warszawa 2008 i 2011) oraz *Prawo karne procesowe. Testy* (Warszawa 2010 i 2012). Niestety w kolejnych ich wydaniach, zmodyfikowanych z uwagi na zmiany prawa, zabraknie już Jej cennych uwag i analiz.

Jeżeli chodzi o sferę prawa karnego skarbowego, to w tym zakresie przeważają w dorobku piśmienniczym Profesor Moniki Zbrojewskiej publikacje o charakterze praktycznym i dydaktycznym. Była bowiem autorką ponad 20 opracowań w ramach „Profesjonalnego Serwisu Podatkowego ABC”, a następnie – od 2011 r. – w ramach „Vademecum Głównego Księgowego”, edytowanego przez Wolters Kluwer Polska, dotyczących analizy różnych kwestii materialnoprawnych i procesowych ze sfery prawa karnego skarbowego, poczynając od karnoskarbowej odpowiedzialności posiłkowej i takiej odpowiedzialności syndyka masy upadłości oraz osoby zajmującej się cudzymi sprawami gospodarczymi, a także rezydenta i nie-rezydenta w zakresie obrotu z zagranicą i podmiotu zbiorowego, poprzez tzw. dobrowolne poddanie się odpowiedzialności na gruncie kodeksu karnego skarbowego, przedstawianie zarzutów w procesie karnym skarbowym, stosowanie w nim zabezpieczenia majątkowego i środków przymusu procesowego, właściwość organów ścigania i sądów w tych sprawach oraz skargę na przewlekłość takiego procesu, aż po przybliżenie istoty niektórych przestępstw skarbowych (akcyzowych, fakturowych i odnośnie do tzw. informacji podsumowującej) oraz konstrukcji ich zbiegu i zasad orzekania, najczęstszej tu kary, czyli grzywny.

W tym zakresie Pani Profesor także była jednym ze współautorów znanej monografii, opracowanej pod red. H. Dzwonkowskiego, pt. *Opodatkowanie dochodów nieujawnionych. Praktyka postępowania podatkowego i odpowiedzialność karna skarbową* (Warszawa 2009 i 2011), w której opracowała rozdział o odpowiedzialności karnej za naruszenia skarbowe w aspekcie materialnoprawnym. Była też współautorką opracowań dydaktycznych do nauki prawa karnego skarbowego – podręcznika pt. *Kodeks karny skarbowy* (Warszawa 2011) oraz opracowania *Prawo karne skarbowe. Diagramy* (Warszawa 2015), w których analizowała już tylko kwestie procesowe tej dziedziny prawa. W innym zaś opracowaniu, pod red. H. Dzwonkowskiego (*Prawo podatkowe*, Warszawa 2010), na temat prawa podatkowego opracowała cały rozdział dotyczący prawa karnego skarbowego w sferze podatkowej.

W trzeciej sferze zainteresowań Profesor Moniki Zbrojewskiej, czyli prawie o wykroczeniach, zaprezentowała się Ona jako współautorka

ogólnopolskiego *Komentarza do kodeksu wykroczeń* (Warszawa 2010 i 2013), w którym komentowała przepisy rozdziałów od XII do XIX k.w., a więc dotyczących wykroczeń przeciwko: osobie, zdrowiu, mieniu, interesom konsumenta, obyczajności publicznej, urządzeniom użytku publicznego, obowiązkowi ewidencji oraz z zakresu szkodnictwa leśnego, polnego i ogrodowego. Na temat przeprowadzenia w tej dziedzinie prawa zakładanych zmian, w aspektach materialno- i formalnoprawnym, wypowiadała się także na konferencjach korporacji prawniczych w 2013 r. W tej sferze, jako dydaktyk, opublikowała we współautorstwie z dwiema osobami również podręcznik pt. *Prawo i postępowanie w sprawach o wykroczenia* (Warszawa 2013), w którym zaprezentowała obszernie postępowanie w tych sprawach we wszystkich jego aspektach, pozostawiając współautorom analizę materialnego prawa wykroczeń.

Trudno nie wspomnieć też o aktywności Pani Profesor jako uczestniczki różnych konferencji naukowych, w których zaczęła brać udział, poczynając od konferencji na Uniwersytecie Jagiellońskim – *Zasady procesu wobec wyzwań współczesności* w 2000 r. Od tej pory uczestniczyła Ona w kilkudziesięciu konferencjach. Podczas kilkunastu z nich wygłaszała także referaty. Były to zarówno konferencje organizowane przez uczelnie wyższe (np. Uniwersytety Jagielloński, Warszawski, Łódzki czy UMCS w Lublinie), okręgowe rady adwokackie, jak i przez określone grupy zawodowe (np. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich czy psychiatrów sądowych). W związku z powyższym także zakres wypowiedzi Pani Profesor na tych konferencjach dotyczył różnych tematów, prezentowała Ona bowiem m.in. kwestie: sytuacji pokrzywdzonego w świetle orzecznictwa ETPC, zmian w prawie wykroczeń i prawie karnym skarbowym w nowelizacji z 2013 r., wizji nowego procesu karnego po tej nowelizacji czy relacji między zasadą kontradiktoryjności a zasadą legalizmu, jak również np. tajemnicy dziennikarskiej i granic jej ochrony, stanu zdrowia psychicznego oskarżonego, jako okoliczności wyłączającej ściganie czy sytuacji niektórych podmiotów instytucjonalnych po zmianach wprowadzonych do k.p.k. z dniem 1 lipca 2015 r. Niektóre z tych referatów były później publikowane w czasopiśmie prawniczych.

Należy przy tym również podkreślić, że Pani Profesor brała także udział w konferencjach organizowanych przez koła naukowe studentów, na których wypowiadała się jedynie w kwestiach *stricte* prawnych, w tym np. niedozwolonych metod przesłuchania czy odpowiedzialności karnej w świetle ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Trzeba przy tym zauważyć, że cieszyła się Ona wielką estymą studentów Uniwersytetu Łódzkiego. Prowadzone przez Nią wykłady monograficzne z prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń, a więc jedynie do wyboru spośród ich szerszego katalogu, oceniane były bardzo wysoko i dlatego też wybierane

przez duże grono studentów. Podobnym zainteresowaniem cieszyły się też prowadzone przez Nią proseminaria, seminaria i seminaria magisterskie, a później także doktorskie. Znajdowało to także odzwierciedlenie w corocznych ocenach pracowników Wydziału i Katedry przez studentów. Rzecz bowiem w tym, że Pani Profesor, będąc bardzo wymagająca wobec studentów, była przy tym zawsze przychylnie do nich nastawiona i służyła im pomocą, gdy tylko zwracali się do Niej o taką, w zrozumieniu problemów procesowych. Czynili to często, także wówczas, gdy przygotowywali swoje referaty, wystąpienia czy prace magisterskie.

Pani Monika Zbrojewska była też ogólnie lubiana zarówno przez koleżanki i kolegów z Katedry, jak i innych pracowników Wydziału. Ceniono Ją ze względu na wszechstronną wiedzę, cechy charakteru, a zwłaszcza otwartość na drugą osobę, niezależnie od tego, kim ona była, empatię oraz pozytywne nastawienie. Wspominane są szczery uśmiech i przyjazna atmosfera, jaką rozciągała wokół siebie. Do tej pory zarówno pracownicy Katedry, jak i Wydziału, głęboko odczuwają Jej brak. Naszym życzeniem byłoby, aby Pani Profesor została zapamiętana jako ciepła i życzliwa osoba, którą rzeczywiście była, a nie przez pryzmat okoliczności Jej tragicznego odejścia. Niech wyrazem tego będzie niniejsza Księga poświęcona pamięci Pani Profesor Moniki Zbrojewskiej, stanowiąca dowód tego, że w środowisku akademickim i prawniczym była podobnie postrzegana – tak jako naukowiec, jak i człowiek.

Tomasz Grzegorzcyk
Kierownik Katedry Postępowania Karnego i Kryminalistyki
oraz pracownicy i doktoranci tej Katedry

WYKAZ DOROBKU
PROFESOR MONIKI ZBROJEWSKIEJ

*Naukowe opracowania książkowe, monografie,
komentarze, rozdziały w opracowaniach zbiorowych,
publikacje elektroniczne i redakcje naukowe*

1. *Uproszczone formy zakończenia postępowania karnego – głos w dyskusji* (w:) *Postępowanie karne w XXI wieku. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Popowo 26–28 października 2001 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2002
2. *Dobrowolne poddanie się karze w kodeksie postępowania karnego*, Białystok 2002
3. *Opinia prawna o stosowaniu ustawy o Trybunale Stanu* (w:) *Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zagadnienia Systemowe*, red. M. Królikowski, W. Odrowąż-Sypniewski, Studia Biura Analiz Sejmowych, Warszawa 2007
4. *Odpowiedzialność karna skarbowa* (w:) *Opodatkowanie dochodów nieujawnionych. Praktyka postępowania podatkowego i odpowiedzialność karna skarbową*, red. H. Dzwonkowski, Warszawa 2009
- 5–6. *Kodeks wykroczeń*, współautorzy T. Grzegorzczak (red.), W. Jankowski, Warszawa 2010, 2013
7. *Obrona obligatoryjna związana ze stanem psychiki oskarżonego (refleksje wokół art. 79 § 4 k.p.k.)* (w:) *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tyłmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011
8. *Zawiadamianie samorządu adwokackiego i radców prawnych w razie rażącego naruszenia przez obrońcę lub pełnomocnika strony ich obowiązków procesowych (art. 20 § 1–1b k.p.k.)* (w:) *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013
9. *Rola i stanowisko prawne Sądu Najwyższego w procesie karnym*, Warszawa 2013

10. *Kasacja nadzwyczajna; Wniesienie kasacji przez stronę; Kontrola formalna kasacji, postępowanie przedkasacyjne dotyczące strony; Odpowiedź prokuratora na kasację wniesioną przez inną stronę; Odpowiedź strony na kasację wniesioną przez prokuratora; Pozostawienie kasacji bez rozpoznania; Rozpoznanie kasacji; Badanie warunków formalnych wniosku o wznowienie postępowania; Badanie możliwości wznowienia postępowania z urzędu; Cofnięcie kasacji na etapie postępowania przed prezesem sądu odwoławczego; Cofnięcie kasacji na etapie postępowania przed SN; Wstrzymanie wykonania orzeczenia zaskarżonego kasacją; Wyrokowanie w sprawie kasacji; Kontrola zarządzenia prezesa o przyjęciu wniosku o wznowienie postępowania; Badanie dopuszczalności kasacji w SN; Rozstrzyganie w przedmiocie wznowienia postępowania*, Lex Navigator. *Postępowanie karne*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, L.K. Paprzycki, J. Skorupka, R.A. Stefański, Wolters Kluwer 2013
11. *Kilka uwag odnośnie do nowego ujęcia zasady kontradiktoryjności w świetle noweli do Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 r. (w:) Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewska, Warszawa 2014
12. *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, współredaktorzy T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, Warszawa 2014
13. *Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym – po nowelizacji z 1 lipca 2015 r. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych*, współautorzy M. Błoński, red. P. Kruszyński, Warszawa 2015
14. *Nowe ujęcie zasady in dubio pro reo w postępowaniu karnym (w:) Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. B.T. Bieńkowska, H.M. Gajewska-Kraczkowska, M. Rogacka-Rzewnicka, Warszawa 2015
15. *Odpowiedzialność karna za zniesławienie w świetle zasady proporcjonalności* współautor M. Błaszczak (w:) *Zasada proporcjonalności a ochrona praw podstawowych w państwach Europy*, red. P. Szymaniec, Wałbrzych 2015
16. *Relacje między zasadą legalizmu a zasadą kontradiktoryjności w postępowaniu przed sądem po noweli z 27 września 2013 r.*, współautorzy R. Olszewski, A. Małolepszy (w:) *Zasada legalizmu w procesie karnym*, t. 1, red. I. Nowikowski, B. Dudzik, J. Kosowski, Lublin 2015

17. *Sąd Najwyższy (w:) System Prawa Karnego Procesowego*, t. 5, *Sądy i inne organy postępowania karnego*, red. P. Hofmański, Z. Kwiatkowski, Warszawa 2015
18. *Wizja procesu karnego po wejściu 1 lipca 2015 roku nowelizacji Kodeksu postępowania karnego (w:) Złota księga jubileuszowa prof. dr hab. dr honoris causa Brunona Hołysta*, red. B. Sygit, Warszawa 2015
19. *Zmiany w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. z punktu widzenia zakładu ubezpieczeń i sądów*, współautor P. Kruszyński (w:) *Przestępczość ubezpieczeniowa. Szczecin, 19–20 marca 2015 r. Materiały konferencyjne*, t. XVIII, Szczecin 2015
20. *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, współautorzy K. Ceglarska-Piłat, J. Trela, P. Kruszyński (red.), Warszawa 2016
21. *Czy aktualny system nadzwyczajnych środków odwoławczych spełnia swe zadania? (w:) Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, red. S. Steinborn, Warszawa 2016 (w druku).

Artykuły naukowe

1. (22.) *Przedstawienie zarzutów w polskim procesie karnym – uwagi ogólne*, *Przegląd Policyjny* 1998, nr 3–4
2. (23.) *Dobrowolne poddanie się karze w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, *Przegląd Sądowy* 2001, nr 11–12
3. (24.) *Sposoby konsensualnego rozstrzygania spraw karnych w wybranych krajach Europy*, *Palestra* 2002, nr 3–4
4. (25.) *O zmianach w postępowaniu przygotowawczym*, *Prokuratura i Prawo* 2003, nr 6
5. (26.) *Die Reform des Vorverfahrens im polnischen Strafprozess*, współautor P. Kruszyński, *Osteuropa Recht* 2004, nr 3
6. (27.) *Karnoprosesowe aspekty postępowania przed sejmową komisją śledczą*, *Przegląd Sejmowy* 2004, nr 1
7. (28.) *Skarga na przewlekłość postępowania karnego*, *Palestra* 2004, nr 11–12
8. (29.) *Opinia w sprawie wniosku o wyłączenia członków komisji śledczej z czynności przesłuchania osoby wezwanej przez komisję*, *Przegląd Sejmowy* 2005, nr 5
9. (30.) *Wybrane karnoprosesowe zagadnienia postępowania przed sejmową komisją śledczą*, *Przegląd Sejmowy* 2006, nr 5

10. (31.) *Opinia prawna w sprawie stosowania niektórych przepisów ustawy o Trybunale Stanu*, Przegląd Sejmowy 2008, nr 2
11. (32.) *Dziecko jako świadek w procesie karnym*, współautor A. Małolepszy, Studia Gdańskie 2011, t. XXVIII
- 12.–13. (33.–34.) *Rola i pozycja Sądu Najwyższego w relacji z innymi najwyższymi organami państwa*, część I, współautor P. Kruszyński, Palestra Świętokrzyska 2011, nr 17–18; część II, współautor P. Kruszyński, Palestra Świętokrzyska 2012, nr 19–20
14. (35.) *Skazanie bez rozprawy (art. 335 k.p.k.) według nowelizacji K.p.k. z dnia 27.09.2013 r.*, współautor P. Kruszyński, Palestra Świętokrzyska 2013, nr 25–26
15. (36.) *Nowy model postępowania karnego ukształtowany nowelą do k.p.k. z dnia 27 września 2013 r.*, współautor P. Kruszyński, Palestra 2014, nr 1–2
16. (37.) *Obiektywna podatność pokrzywdzonego na pokrzywdzenie w procesie karnym*, współautor A. Małolepszy, Przegląd Sądowy 2014, nr 5
17. (38.) *Wybrane uwagi odnośnie zasady kontradiktoryjności po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r.*, Palestra Świętokrzyska 2014, nr 27–28
18. (39.) *Wybrane zagadnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów w świetle nowelizacji ustawy Prawa o adwokaturze*, Palestra Świętokrzyska 2014, nr 29–30
19. (40.) *Końcowe zapoznanie się z materiałami postępowania przygotowawczego w świetle noweli z dnia 20 lutego 2015 r.*, Palestra 2015, nr 7–8
20. (41.) *Jak definiujemy cyberprzestępstwo?*, współautorzy: S. Biedroń, Volodymyr Mosorov, Taras Panskyi, Informatyka Automatyka Pomiary w Gospodarce i Ochronie Środowiska 2016, nr 2
21. (42.) *Prawnokarne i techniczne aspekty cyberprzestępczości*, współautorzy S. Biedroń, T. Panskyi, K. Bajor, oczekuje na wydanie w 2016 r. przez Palestrę

Glosy

1. (43.) *Glosa do postanowienia SN z dnia 3 lutego 2003 r.*, II KZ 61/02, Palestra 2004, nr 1–2
2. (44.) *Glosa do postanowienia SN z dnia 29 maja 2003 r.*, I KZP 15/03, Przegląd Sądowy 2004, nr 4

3. (45.) Glosa do uchwały SN z dnia 30 września 2003 r., I KZP 20/03, *Przegląd Sądowy* 2004, nr 11–12
4. (46.) Glosa do postanowienia SN z dnia 31 marca 2005 r., IV KZ 9/05, *OSP* 2005, z. 11, poz. 134
5. (47.) Glosa do uchwały SN z dnia 17 listopada 2005 r., I KZP 43/05, *Palestra* 2006, nr 11–12
6. (48.) Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 24 kwietnia 2007 r., w sprawie *Matyjek przeciwko Polsce* (skarga nr 38184/03), *Przegląd Sejmowy* 2008, nr 2
7. (49.) Glosa do uchwały SN z dnia 22 stycznia 2003 r., I KZP 36/02, współautor K. Bogacz, *Palestra* 2008, nr 5–6
8. (50.) Glosa do wyroku SN z dnia 3 marca 2008 r., II KK 293/07, współautor Ł. Chojniak, *OSP* 2009, z. 2, poz. 23
9. (51.) Glosa do wyroku ETPC z dnia 24 czerwca 2008 r. w sprawie *Adamsons przeciwko Łotwie*, skarga nr 3669/03, *Przegląd Sejmowy* 2009, nr 3
10. (52.) Glosa do wyroku ETPC z dnia 17 lutego 2009 r. w sprawie *Jałowicki przeciwko Polsce*, skarga nr 34030/07, *Przegląd Sejmowy* 2009, nr 4
11. (53.) Glosa do postanowienia SN z dnia 1 grudnia 2008 r., V KZ 64/08, *OSP* 2009, z. 10, poz. 109
12. (54.) Glosa do postanowienia SN z dnia 30 września 2009 r., I KZP 16/09, *OSP* 2010, z. 6, poz. 66
13. (55.) Glosa do postanowienia SN z dnia 27 stycznia 2010 r., II KO 117/09, *LEX* nr 564894
14. (56.) Glosa do postanowienia SN z dnia 25 maja 2010 r., I KZP 3/10, *LEX* nr 119047
15. (57.) Glosa do postanowienia SN z dnia 25 marca 2010 r., I KZP 2/10, *LEX* nr 120870
16. (58.) Glosa do postanowienia SN z dnia 9 lutego 2010 r., II KK 198/09, *LEX* nr 575816
17. (59.) Glosa do wyroku SN z dnia 28 stycznia 2010 r., IV KO 137/09, *LEX* nr 120872
18. (60.) Glosa do postanowienia SN z dnia 5 lipca 2010 r., V KK 45/10, *LEX* nr 122476
19. (61.) Glosa do postanowienia SN z dnia 24 czerwca 2010 r., V KK 388/09, *LEX* nr 599405

20. (62.) Glosa do postanowienia SN z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 8/10, LEX nr 583985
21. (63.) Glosa do postanowienia SN z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 6/10, LEX nr 583986
22. (64.) Glosa do postanowienia SN z dnia 22 grudnia 2009 r., III KZ 87/09, OSP 2011, z. 3, poz. 33
23. (65.) Glosa do wyroku SN z dnia 5 stycznia 2011 r., V KK 116/10, OSP 2011, z. 7–8, poz. 84
24. (66.) Glosa do uchwały SN z dnia 24 listopada 2010 r., I KZP 22/10, współautor A. Małolepszy, *Palestra* 2011, nr 9–10
25. (67.) Glosa do postanowienia SN z dnia 26 października 2011 r., I KZP 12/11, OSP 2012, z. 4, poz. 36
26. (68.) Glosa do postanowienia SN z dnia 4 listopada 2011 r., V KK 88/11, OSP 2012, nr 10, poz. 97
27. (69.) Glosa do postanowienia SN z dnia 5 kwietnia 2013 r., III KK 372/12, OSP 2013, nr 12, poz. 125
28. (70.) Glosa do uchwały SN z dnia 1 października 2013 r., I KZP 6/13, LEX nr 1385916
29. (71.) Glosa do postanowienia SN z dnia 26 lutego 2014 r., I KZP 29/13, LEX nr 1455365
30. (72.) Glosa do uchwały 7 sędziów SN z dnia 26 czerwca 2014 r., I KZP 14/14, LEX nr 1491068
31. (73.) Glosa do wyroku SN z dnia 14 listopada 2013 r., II KK 154/13, OSP 2014, nr 10, poz. 92

Sprawozdania naukowe i recenzje

1. (74.) *Recenzja książki pt. Wykład prawa karnego procesowego, red. P. Kru-szyński, Białystok 2003, Palestra 2003, nr 9–10*
2. (75.) *Zjazd Katedr Postępowania Karnego, Łódź 19–21 września 2011 r., współautor B. Piechota, Palestra 2012, nr 1–2*
3. (76.) *Konferencja pt. „Pokrzywdzony w procesie karnym”, Warszawa, 12 stycznia 2013 r., współautorzy M. Grzesiak, P. Grudziński, Pa-lestra 2013, nr 3–4*

4. (77.) *Konferencja pt. „Aktualny stan prac parlamentarnych nad zmianami w kodyfikacjach karnych”, Gdańsk, 15 czerwca 2013 r.*, współautor M. Grzesiak, *Palestra* 2013, nr 9–10
5. (78.) *Konferencja pt. „Wizja procesu karnego dziś i jutro”, Częstochowa, 26 października 2013 r.*, współautor M. Grzesiak, *Palestra* 2014, nr 1–2

Niepublikowane opinie prawne

1. (79.) Opinia prawna na zlecenie Biura Analiza Sejmowych z dnia 11 lipca 2003 r. dotycząca interpretacji ustawy z dnia 21 stycznia 1999 r. o sejmowej komisji śledczej (Dz. U. Nr 35, poz. 321 ze zm.)
2. (80.) Opinia prawna na zlecenie Biura Analiza Sejmowych z dnia 16 września 2003 r. dotycząca interpretacji zniesienia klauzuli tajności odnośnie do informacji objętych tajemnicą służbową i zawodową (Dz. U. Nr 11, poz. 95 ze zm.) na tle ustawy z dnia 21 stycznia 1999 r. o sejmowej komisji śledczej (Dz. U. Nr 35, poz. 321 ze zm.)
3. (81.) Opinia prawna na zlecenia Biura Analiz Sejmowych z dnia 11 czerwca 2004 r. dotycząca nowelizacji ustawy z dnia 21 stycznia 1999 r. o sejmowej komisji śledczej (Dz. U. Nr 35, poz. 321 ze zm.) i nowelizacji uchwały Sejmu RP z dnia 30 czerwca 1992 r. – Regulamin Sejmu RP (M.P. z 2002 r. Nr 23, poz. 398)
4. (82.) Opinia prawna na zlecenie Biura Analiz Sejmowych z dnia 3 lutego 2005 r. dotycząca interpretacji ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 196, poz. 1631 ze zm.) i ustawy z dnia 21 stycznia 1999 r. o sejmowej komisji śledczej (Dz. U. Nr 35, poz. 321 ze zm.)
5. (83.) Opinia prawna na zlecenie Biura Analiz Sejmowych z dnia 15 lipca 2005 r. dotycząca interpretacji ustawy z dnia 21 stycznia 1999 r. o sejmowej komisji śledczej (Dz. U. Nr 35, poz. 321 ze zm.)
6. (84.) Opinia prawna na zlecenie Biura Analiz Sejmowych z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca interpretacji ustawy z dnia 12 grudnia 1982 r. o Trybunale Stanu (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 925 ze zm.)
7. (85.) Opinia prawna na zlecenia Biura Analiz Sejmowych z dnia 11 lipca 2007 r. dotycząca projektowanych zmian ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw

Opracowania dydaktyczne

- 1.–2. (86.–87.) *Prawo karne procesowe. Kazusy*, współautorzy M. Błoński, J. Izydorczyk, M. Kurowski, R. Olszewski, D. Świecki, T. Grzegorzczak (red.), Warszawa 2008, 2011
- 3.–4. (88.–89.) *Prawo karne procesowe. Testy*, współautorzy M. Błoński, J. Izydorczyk, M. Kurowski, R. Olszewski, D. Świecki, T. Grzegorzczak (red.), Warszawa 2010, 2012
5. (90.) *Prawo karne skarbowe (w:) Prawo podatkowe*, red. H. Dzwonkowski (opracowanie zbiorowe), Warszawa 2010
6. (91.) *Kodeks karny skarbowy*, współautor M. Błaszczak, Warszawa 2011
7. (92.) *Prawo i postępowanie w sprawach o wykroczenia*, współautorzy M. Błaszczak, W. Jankowski, Warszawa 2013
8. (93.) *Postępowanie administracyjne. Podręcznik*, współautorzy K. Bogacz, U. Legierska, Warszawa 2014
9. (94.) *Prawo karne skarbowe. Diagramy*, współautor M. Błaszczak, Warszawa 2015

Publikacje informacyjne

1. (95.) *Informacja o wydany przez OBA Komentarzu do przepisów o postępowaniu dyscyplinarnym adwokatów*, współautor M. Grzesiak, Palestra 2013, nr 9–10
2. (96.) *Relacja z Finału Konkursu Krasomówczego dla Aplikantów Adwokackich, 18 stycznia 2014 r., Katowice*, współautor M. Grzesiak, Palestra 2014, nr 5–6
3. (97.) *Sprawozdanie z prac Ośrodka Badawczego Adwokatury za rok 2013*, współautor M. Grzesiak, Palestra 2014, nr 5–6
4. (98.) *Konferencja szkoleniowa „Zagadnienia związane ze zmianami w procedurze karnej i roli adwokata w postępowaniu przygotowawczym oraz sądowym”*, Siła koło Olsztyna, 26 kwietnia 2014 r., współautor M. Grzesiak, Palestra 2014, nr 10

*Inne publikacje o charakterze popularyzatorskim
i praktycznym*

1. (99.) *Wielka encyklopedia prawa*, Warszawa–Białystok 2000; współautor-ka haseł
2. (100.) *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, ABC 2000
3. (101.) *Interwencja*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2000
4. (102.) *Odpowiedzialność posiłkowa*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2000
5. (103.) *Przedstawienie zarzutów w prawie karnym skarbowym*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2000
6. (104.) *Właściwość sądów powszechnych i wojskowych w sprawach karnych skarbowych*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2000
7. (105.) *Zabezpieczenie majątkowe wg k.k.s.*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2000
8. (106.) *Odpowiedzialność karna skarbową osoby zajmującej się sprawami gospodarczymi*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2004
9. (107.) *Odpowiedzialność karna skarbową rezydenta i nierezydenta*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2004
10. (108.) *Odpowiedzialność karna skarbową syndyka masy upadłości*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2004
11. (109.) *Przestępstwa i wykroczenia skarbowe – zmiana kwalifikacji czynu*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2004
12. (110.) *Przestępstwa przeciwko interesom finansowym Wspólnot Europejskich*, współautor M. Górski, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2004
13. (111.) *Grzywna w kodeksie karnym skarbowym*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2005
14. (112.) *Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary – zmiany od dnia 5 października 2005 r.*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2005

15. (113.) *Środki przymusu w kodeksie karnym skarbowym*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2005
16. (114.) *Zbieg czynów skarbowych*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2006
17. (115.) *Objaśnienie pojęć z Kodeksu karnego skarbowego*, Vademecum Głównego Księgowego, wersja elektroniczna na CD, Wolters Kluwer Polska 2009
18. (116.) *Postępowanie przygotowawcze*, Vademecum Głównego Księgowego, wersja elektroniczna na CD, Wolters Kluwer Polska 2009
19. (117.) *Przestępstwa akcyzowe*, Vademecum Głównego Księgowego, wersja elektroniczna na CD, Wolters Kluwer Polska 2009
20. (118.) *Skarga na przewlekłość postępowania karnego skarbowego*, Profesjonalny Serwis Podatkowy, wersja elektroniczna na CD, wyd. ABC 2004; Vademecum Głównego Księgowego, Wolters Kluwer Polska 2011
21. (119.) *Przestępstwa dotyczące informacji podsumowujących – poradnik*, Vademecum Głównego Księgowego, Wolters Kluwer Polska 2013
22. (120.) *Przestępstwa fakturowe – poradnik*, Vademecum Głównego Księgowego, Wolters Kluwer Polska 2013
23. (121.) *Właściwość miejscowa urzędów celnych oraz izb celnych do wykonywania zadań określonych w Kodeksie karnym skarbowym*, Vademecum Głównego Księgowego, Wolters Kluwer Polska 2015

Udział w konferencjach i wygłoszone referaty

1. Konferencja naukowa pn. „Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności”, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, 13–14 listopada 2000 r.
2. Konferencja naukowa pn. „Postępowanie karne w XXI wieku”, Uniwersytet Warszawski, Popowo pod Warszawą, 26–28 października 2001 r.
3. Konferencja naukowa pn. „Kompensacyjna funkcja prawa karnego”, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, 17–18 maja 2002 r.
4. Konferencja naukowa pn. „Przewlekłość postępowania karnego oraz środki służące jego przyspieszeniu”, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, 5–6 kwietnia 2004 r.

5. Konferencja naukowa pn. „Dziesięciolecie polskiej kodyfikacji karnej”, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, 5–6 czerwca 2007 r.
6. Konferencja sprawozdawczo-programowa „Przeglądu Sejmowego”, Warszawa, 4 czerwca 2008 r.
7. Ogólnopolski zjazd Katedr Postępowania Karnego, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, 25–28 września 2008 r.
8. Konferencja naukowa pn. „Europejski kodeks postępowania karnego”, Uniwersytet Warszawski, 21–22 listopada 2008 r.
9. Konferencja zorganizowana przez Komisję Nadzwyczajną do spraw zmian w kodyfikacjach „Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy”, Sejm RP, 22 marca 2010 r.
10. *Odpowiedzialność karna w świetle ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, referat wygłoszony podczas konferencji Koła Naukowego Prawa Karnego WPiA UŁ pn. „Odlot w świetle prawa – prawnokarna reakcja na zjawisko narkomanii”, Łódź, 9 grudnia 2010 r.
11. Zjazd Katedr Postępowania Karnego „Funkcje procesu karnego z uwzględnieniem aspektu prawa karnego skarbowego i europejskiego”, Łódź, 19–21 września 2011 r.
12. *Niedozwolone metody przesłuchania w świetle kodeksu postępowania karnego*, referat wygłoszony podczas konferencji Koła Naukowego Prawa Karnego WPiA UŁ pn. „Legalność tortur”, Łódź, 12 grudnia 2012 r.
13. *Pokrzywdzony w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu*, referat wygłoszony podczas konferencji Ośrodka Badawczego Adwokatury pn. „Pokrzywdzony w procesie karnym”, Warszawa, 12 stycznia 2013 r.
14. III Forum Prawa Spółek „W stulecie urodzin Profesora Adama Szpunara”, 17 maja 2013 r., WPiA UŁ
15. *Aktualny stan prac parlamentarnych nad zmianami w kodyfikacjach karnych*, referat wygłoszony podczas konferencji Ośrodka Badawczego Adwokatury pn. „Zmiany w prawie wykroczeń oraz prawie karnym skarbowym”, Gdańsk, 15 czerwca 2013 r.
16. *Wizja przyszłego postępowania jurysdykcyjnego w procesie karnym*, referat wygłoszony podczas konferencji Ośrodka Badawczego Adwokatury i Akademii im. J. Długosza w Częstochowie pn. „Wizja procesu karnego dziś i jutro”, Częstochowa, 26 października 2013 r.
17. IV Forum Prawa Spółek „Uchwały w spółkach handlowych”, 16 maja 2014 r., WPiA UŁ

18. *Relacje między zasadą legalizmu a zasadą kontrydiktoryjności w postępowaniu przed sądem po noweli z 27 września 2013 r.*, referat wygłoszony podczas międzynarodowej konferencji naukowej na UMCS w Lublinie pn. „Zasada legalizmu w procesie karnym”, Nałęczów, 15–16 maja 2014 r.
19. Ogólnopolska Konferencja Naukowa III Forum Cywilistyczne „Autonomia woli stron w kształtowaniu stosunków cywilnych”, Kraków, 6 czerwca 2014 r.
20. *Tajemnica dziennikarska – granice i ochrona*, referat wygłoszony podczas konferencji Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich oraz Naczelnej Rady Adwokackiej pn. „Prawne aspekty wykonywania zawodu dziennikarza na przykładzie tajemnicy dziennikarskiej i konsekwencji zniesławienia”, Warszawa, 18 września 2014 r.
21. *Czy aktualny system nadzwyczajnych środków odwoławczych spełnia swe zadania?*, referat wygłoszony podczas konferencji naukowej pn. „Postępowanie odwoławcze w procesie karnym u progu nowych wyzwań”, Gdańsk, 25–26 września 2014 r.
22. *Zmiany w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. z punktu widzenia zakładu ubezpieczeń i sądów*, referat wygłoszony podczas XVIII Konferencji „Przestępczość ubezpieczeniowa”, Szczecin, 19–20 marca 2015 r.
23. *Stan zdrowia psychicznego oskarżonego jako inna okoliczność wyłączająca ściganie w rozumieniu art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k.*, referat wygłoszony podczas Kongresu psychiatrii sądowej, Łódź, 17–18 kwietnia 2015 r.
24. *Nowa procedura karna. Czy interesy biznesu i menadżerów będą lepiej chronione?*, referat wygłoszony na sesji „Przyjazne prawo dla biznesu” podczas VII Europejskiego Kongresu Gospodarczego, Katowice, 20–22 kwietnia 2015 r.
25. V Forum Prawa Spółek – Prawa mniejszości w handlowych spółkach kapitałowych, 15 maja 2015 r., WPiA UŁ.
26. *Najnowsze zmiany w k.p.k.*, referat wygłoszony na konferencji naukowej Ośrodka Badawczego Adwokatury, Okręgowej Rady Adwokackiej w Katowicach oraz WPiA Uniwersytetu Śląskiego pn. „Najnowsze zmiany legislacyjne, szczególnie w k.p.k. i k.p.c.”, Katowice, 16 maja 2015 r.
27. *Zmiany w kodeksie postępowania karnego po 1 lipca 2015 r.*, referat wygłoszony podczas V Warsztatów dla branży ubezpieczeniowej pn. „Przyszłość należy do innowacyjnych”, Rawa Mazowiecka, 11–12 czerwca 2015 r.

28. Ogólnopolska Konferencja Naukowa IV Forum Cywilistyczne „50 lat obowiązywania ustaw: kodeks cywilny i kodeks postępowania cywilnego”, Kraków, 12 czerwca 2015 r.
29. Trzeci Kongres Prawników Wielkopolski „Prawnicy dla gospodarki”, Poznań, 15 czerwca 2015 r.
30. *Zmiany w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. a kontradiktoryjność*, referat wygłoszony podczas II Kongresu Nauk Sądowych, Warszawa, 20 czerwca 2015 r.
31. Konferencja naukowa pn. „Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego”, Uniwersytet Warszawski, 25–26 czerwca 2015 r.
32. *Środki przymusu – czy potrzebne są dalsze zmiany?*, referat wygłoszony podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pn. „Środki przymusu w znowelizowanej procedurze karnej”, Toruń, 21–22 września 2015 r.

ZNIESIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ ZA ZNIESŁAWIENIE — CZAS NA NOWĄ REFLEKSJĘ

Adam Bodnar

1. WSTĘP

Od kilkunastu lat trwa w Polsce debata na temat ewentualnego zniesienia odpowiedzialności karnej za zniesławienie, uregulowanej w art. 212 k.k. Również śp. dr hab. Monika Zbrojewska poświęciła temu tematowi swoją uwagę naukową¹, a problematyka dotycząca wykonywania zawodu przez dziennikarzy była przedmiotem Jej szczególnego zainteresowania i wrażliwości². Pomimo upływu lat, licznych publikacji, stanowisk instytucji publicznych, organizacji dziennikarskich, organizacji pozarządowych, postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym i Europejskim Trybunałem Praw Człowieka przepis ten jest stałą częścią polskiego porządku prawnego i jest jednym z najważniejszych środków ochrony przed naruszeniem reputacji. Celem niniejszego tekstu jest rozważenie, jakie działania zostały podjęte dotychczas w celu zniesienia lub ograniczenia stosowania art. 212 k.k., a także wskazanie barier powodujących trudności w osiągnięciu tego celu.

---

¹ M. Błaszczyk, M. Zbrojewska, *Odpowiedzialność karna za zniesławienie w świetle zasady proporcjonalności* (w:) *Zasada proporcjonalności a ochrona praw podstawowych w państwach Europy*, red. P. Szymaniec, Wałbrzych 2015.

² Por. konferencja zorganizowana przez Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich oraz Komisję Wizerunku Zewnętrznego i Ochrony Prawnej Naczelnej Rady Adwokackiej w dniu 18 września 2014 r. na temat zniesławienia i tajemnicy dziennikarskiej, sprawozdanie dostępne na stronie <http://www.adwokatura.pl/z-zycia-nra/znieslawienie-i-tajemnica-dziennikarska-dyskusja-miedzysrodowiskowa> (dostęp: 24.07.2016).

2. PRZEGLĄD ZMIAN ODNOSZĄCYCH SIĘ DO PRZESTĘPSTWA ZNIESŁAWIENIA

Dyskusja na temat potrzeby zniesienia instytucji zniesławienia została zapoczątkowana przez sprawę red. Andrzeja Marka³. Skazanie na karę grzywny, która następnie została zamieniona na karę pozbawienia wolności, uruchomiła debatę na temat zasadności pozostawiania przestępstwa zniesławienia w kodeksie karnym. Jako główny argument uzasadniający zniesienie odpowiedzialności za zniesławienie podnoszono, że tego typu przestępstwo ma negatywne skutki dla wolności słowa, ze szczególnym uwzględnieniem dziennikarzy⁴.

Liczne działania zmierzające do zniesienia odpowiedzialności karnej za zniesławienie podejmowały organizacje pozarządowe, w tym Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich (oraz działające w jego strukturach Centrum Monitoringu Wolności Słowa), Izba Wydawców Prasy oraz Helsińska Fundacja Praw Człowieka⁵. Oprócz stanowisk, oświadczeń, a także seminariów i konferencji na ten temat organizacje te zaangażowane były w prowadzenie spraw sądowych zmierzających do ograniczenia odpowiedzialności za zniesławienie.

Kluczowe znaczenie dla debaty na temat zniesienia przestępstwa zniesławienia miał wyrok TK z dnia 30 października 2006 r., P 10/06, OTK-A 2006, nr 9, poz. 128, który został wydany w wyniku wniesienia pytania prawnego przez Sąd Rejonowy w Gdańsku. Trybunał Konstytucyjny uznał zgodność art. 212 § 1 i 2 k.k. z Konstytucją. Stwierdził on, że wolność słowa nie ma znaczenia przeważającego nad innymi prawami i wolnościami. Korzystanie z wolności słowa musi być równoważone innymi prawami i wolnościami. Ochrona cywilnoprawna nie jest wystarczająca do takiej ochrony. Konieczne jest stosowanie ochrony prawnokarnej, ponieważ istnieje ścisły związek między ochroną czci i dobrego imienia a godnością człowieka. Z kolei ochrona godności człowieka ma kluczowe znaczenie dla

---

³ W obronie Andrzeja Marka został zorganizowany w marcu 2004 r. słynny protest, polegający na ustawieniu w centrum Warszawy klatki, w której zamykali się wiodący dziennikarze oraz redaktorzy naczelni gazet.

⁴ Główne argumenty przemawiające za zniesieniem odpowiedzialności karnej za zniesławienie zostały przedstawione w: A. Bodnar, *Zniesienie odpowiedzialności karnej za zniesławienie i zniewagę (w:) Prawa stają się prawem. Status jednostki a tendencje rozwojowe prawa. Konferencja Wydziału Prawa i Administracji 25 lutego 2005 r.*, red. M. Wyrzykowski, Warszawa 2006.

⁵ Jednym z działań było przygotowanie publikacji przez Helsińską Fundację Praw Człowieka oraz Izbę Wydawców Prasy – D. Sześciło, *Paragraf 212. Karanie dziennikarzy za zniesławienie w polskiej praktyce*, Warszawa 2009.

zachowania dobra wspólnego, gdyż penalizacja zniesławienia wskazuje, jakie znaczenie państwo nadaje odpowiednim relacjom międzyludzkim. Trybunał zdecydował się na umorzenie postępowania w zakresie art. 213 § 2 k.k., tj. regulacji przestępstwa kontratypu. Do wyroku zostały zgłoszone trzy zdania odrębne: Ewy Łętowskiej, Marka Safjana oraz Mirosława Wyrzykowskiego. Wśród różnych argumentów sędziowie wskazali, że sprawa wymagała zbadania także konstytucyjności kontratypu, gdyż istnieje nierozzerwalny związek między charakterem przestępstwa a przesłankami zwalniającymi z odpowiedzialności, w szczególności wymogiem udowodnienia prawdziwości głoszonej tezy. Wskazywali także, że utrzymywanie sankcji karnych tego typu może mieć „mrożący skutek” (*chilling effect*) dla debaty. Zdaniem M. Safjana nie można także wiązać pojęć czci i godności osobistej, chronionych na podstawie art. 47 Konstytucji, z godnością człowieka wynikającą z art. 30 Konstytucji i na tej podstawie wywodzić większej ochrony konstytucyjnej.

Warto zauważyć, że równoległe do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym, do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka trafiały sprawy dotyczące odpowiedzialności karnej za zniesławienie. W wyroku z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie 18235/02 *Dąbrowski v. Polska*, LEX nr 202959, ETPC nie zakwestionował obowiązywania art. 212 k.k. Stwierdził jednak, że „charakter i surowość wymierzonej kary to czynniki, które powinny zostać wzięte pod uwagę podczas oceniania proporcjonalności ingerencji”. Ponadto wskazał, że kara może skutkować rodzajem cenzury, która będzie powstrzymywała dziennikarzy od udziału w życiu publicznym i wykonywania przypisanej im funkcji⁶. Jednym słowem – ETPC delikatnie wskazał, że w przypadku odpowiedzialności karnej granice dopuszczalności są węższe niż w przypadku innych rodzajów odpowiedzialności. Przedstawił również podstawowy argument „mrożącego skutku” jako przemawiającego za stosowaniem tego rodzaju odpowiedzialności. Jednakże co do zasady nie zakwestionował stosowania w praktyce tej formy odpowiedzialności. Z kolei do wyroku ETPC z dnia 24 lutego 2009 r. w sprawie 23806/03 *Długolecki v. Polska*, www.echr.coe.int, zdanie uzupełniające zgłosił sędzia Nicolas Bratza i podkreślił, że stosowanie sankcji karnych w stosunku do dziennikarzy może mieć znaczenie odstrasżające oraz może utrudniać debatę. Sankcje karne mogą być stosowane tylko w absolutnie wyjątkowych okolicznościach.

Kolejnym istotnym etapem w dyskusji na temat przestępstwa zniesławienia w prawie polskim był wyrok TK z dnia 12 maja 2008 r., SK 43/05, OTK-A 2008, nr 4, poz. 57. Skarga konstytucyjna w tej sprawie została

---

⁶ Pkt 36 i 37 wyroku.

